

Vestnik

Glasilo slov.
Proti komunističnim
borcem

PO V NAŠEM SVETU

SPOMINSKA SVEČANOST MILWAUKEE

Letošnje leto 30. maja je minilo 92 let, odkar ameriški narod časti in se spominja z velikimi svečanostmi, doma in v drugih državah, svojih padlih vojakov za ameriško republiko. Te spominske svečanosti se vršijo po vseh ameriških mestih in podeželju. Vso pažnjo polagajo krašenju grobov padlih junakov. Na ameriških vojaških pokopališčih Italije, Anglije, Francije, Belgije, Holandije, Sev. Afrike, Mehike in Filipinih, krasijo prijatelji Amerike grobove z rožami vseh padlih Amerikancev v teh državah. Tudi na Koreji, kjer je zaradi komunističnega nasilja dalo življenje preko 24.000 mladih Amerikancev, so se na vojaškem pokopališču v mestu Pusan z veliko svečanostjo spomnili teh žrtev.

Na vseh ameriških državnih, mestnih in vojaških poslopjih so bile razobešene zastave na pol droga. Ameriška vojna mornarica izstrelila na ta dan v čast mrtvim borecem 21 topovskih strelcev, v morje pa vržejo veliko rož in vencev v spomin tistim, ki so izginili v morskih valovih.

Začetek spominske svečanosti polaganja rož in vencev na grobove padlih je ob koncu civilne vojne, ko so

žene in dekleta padlih vojakov z veliko boljo v srcu krasile grobove. Ko je leta 1868 postal poveljnik republikanske vojske general John A. Logan, je izdal ukaz, da povsod, kjerkoli se nahaja vojaška edinica, morajo prirediti žalne svečanosti in okrasiti grobove padlih vojakov. Napravimo to, da bodo otroci in bodoče generacije videle, da nismo pozabili na pokojne, ki so darovali svoja življenja za svobodo Amerike.

V Washingtonu so izbrali 30. maj za spominski dan in prve svečanosti so bile na vojaškem pokopališču Arlington, kjer sta govorila takratni predsedniški kandidat general Ulysses S. Grant in ljudski zastopnik general James A. Garfield. Od te prve spominske svečanosti do danes so se vršile velike žalne manifestacije z važnimi govori.

Leta 1934 je pokojni predsednik Franklin D. Roosevelt na slavnem bojnem polju v Gettysburgu dejal: „Vojne tragedije med narodi so zaradi tega, ker se narodi in ljudje ne poznajo in ne razumejo med seboj. Tudi sedanjí predsednik D. Eisenhower je imel na vojaškem pokopališču Arlingtona velik govor, kjer je rekel: „Počastimo vse z globokim spoštovanjem, ki so padli v vojski, molimo in prosimo Boga za večni mir upajoč, da ne bomo imeli več vojnih grozot in ne več grobov neznanih vojakov.“

Slovensko društvo Triglav in Zveza SPB, odsek Milwaukee sta izbrala spominski dan tudi za spominski dan naših velikih protikomunističnih padlih borecev v zadnji revoluciji v domovini. Že 14 let je poteklo od one strašne

(Nadaljevanje na 3. str. ovitka)

NEKAJ O TURJAKU

RUDOLF ŽITNIK, Argentina

Pisatelj Karel Mavsar je na spominski prireditvi v Clevelandu ob priložnosti 15. obletnice turjaške tragedije v svojem govoru dvakrat omenil, da so „plavi“, kakor on imenuje četnike Draže Mihajlovića, ki so takrat predstavljali državno vojsko Jugoslavije, predčasno zapustili položaj na Zopotoku in s tem izdali posadko Vaških straž, ki se je nahajala v gradu na Turjaku. Poslušalci govora, kakor kasneje tudi bralci „Slovenije“, ki izhaja v Clevelandu in ki je Mavsarjev govor ponatisnila, so morali dobiti vtis, da nosijo velik del krivde za padeč Turjaka četniki.

G. Grum Janez, ki je bil sam poveljnik ene izmed Vaških straž in je vse te dogodke sam doživel, je v isti „Sloveniji“ z dne 29. 12. 1958 resnično na ljubo podrobno opisal dogodke in je kot popolnoma neosnovano ovrgeel Mavsarjevo trditev, da so četniki kakor koli zakrivili poraz na Turjaku. Zahvaljujem se g. Grumu za njegovo lojalnost in značajnost, ker se je, dasi sam ni bil četnik, zavzel za obrambo njih časti.

Ker pa g. Grum želi, naj bi se tudi drugi oglasili, ki jim je v zadevi Turjaka, osebno kaj znanega, hočem tudi jaz povedati, kar o Turjaku vem.

Dne 8. septembra 1943 je nehala oddajati radio postaja na Grčaricah, s katero je bila zvezano četniško poveljstvo v Ljubljani, kar je bilo dokaz, da so bile Grčarice v nevarnosti.

Na zahtevo poveljstva smo se dne 10. septembra 1943 ob enih popoldne odpeljali iz Ljubljane s tovornim avtomobilom: Janko Debeljak, major Držan, Slavko Zelen in jaz. Naloga je bila: ugotoviti, kaj se v Grčaricah dogaja, in pomagati, kar se še more. Vozil sem skozi Grosuplje—Boštanj—Velike Lašče. Spotoma smo opazovali popolno razsulo italijanske vojske. Demoralizirani vojaki so kar ob cesti zmetali puške, municijo in drugo vojaško opremo. Pobrali smo nekaj pušk, municije in bomb in jih vzeli s seboj. Kmalu po drugi uri smo že bili v Vel. Laščah. Že tam smo zvedeli, da se je italijanska vojska predala partizanom in da so združeni uničniki Grčarice. Vseeno smo nadaljevali pot proti Grčaricam. Vozil sem čez Sv. Gregor v Sodražico in od tam proti Ribnici.

Na koncu Žlebiča, nas je za ostrim ovinkom ob nekem mlinu presenetila italijanska avtoblinda in nam zastavila nadaljno pot. Iz nje je izstopil mlad partizanski komandant z velikim revolverjem v roki in nam je napovedal aretacijo. Ugovarjal sem, češ da so za nami Nemci in kaj bi se v taki situaciji med seboj še klali. Postal je surov in mi zabrusil, da bodo partizani odločili, kdo se bo z Nemci boril — če se sploh bodo, ne pa mi. „Prišla je sedaj ura plačila za vas in pod kontrolo avtoblinde vozite na komando v Ribnico,“ tako je bilo njegovo povelje.

Odgovor mu je dal Slavko Zelen, ki je sedel zadaj na kamijonu. Dobro je pomeril in mu je prestrelil srce. Brez glasu je hipoma telebnil na tla.

Vsi trije smo poskakali iz kamijona in stekli, kar se je le dalo proti vrhu Sv. Ane pri Ribnici. Vso opremo sem pustil na avtu, še vojaški plašč, drag spomin na pp. Goloviča. Še nikdar v življenju nisem tako tekel. Ko so se partizani zavedli, kaj se je zgodilo, so z vsemi strojnicami z blinde streljali za nami. K sreči nihče ni bil ubit, le mene je krogla na glavi brezpo-
membno oplazila. Na begu sva se potem ponoči v gozdu z Držanom nekje našla, dočim je naš rešitelj Slavko Zelen ubral drugo pot in bil še isto noč v Ljubljani.

Po nočnem potikanju po vrhovih hribov sva drugi dan 11. septembra 1943 okoli treh popoldne prispela v Vel. Lašče. Bilo je tam kakor v panju. Zbirale so se in še prihajale nove edinice Vaških straž. Čudno vrvenje je bilo tam tisti dan. Posamezne gruče so med seboj razpravljale. Okrog štirit sta pridvela z motorjem dva mlajša uniformirana človeka, svojih čepic pa nista imela na glavi, takoj sta odšla v občinsko pisarno na razgovore k županu Paternostu. Vprašal sem Janka Debeljaka, kj je prejšnji dan ostal v Laščah in ni bil z nami v Žlebiču, kaj se dogaja.

Povedal mi je, da sta ta dva z motorjem partizanska parlamentarca iz Ribnice, da so se o skupnem nastopu Vaških straž in partizanske vojske že včeraj dogovarjali, danes pa, da se uredi le še neke formalnosti. Dogovor da je bil: Vse edinice Vaških straž, zbrane v Vel. Laščah, prevzamejo obrambo ceste pri Turjaškem gradu in preprečijo Nemcem eventualni vdor v Vel. Lašče—Ribnico—Kočevje in naprej proti Sušaku. V ta namen je župan Paternost odredil mobilizacijo vprežne živine, voz in rekvizicijo hrane, ki naj se takoj odpelje v Turjaški grad. Pred gradom pa naj se cesta proti Ljubljani na več mestih prekoplje, da se onemogoči nemškimi tankom in avtomobilom prehod. Ta županov poziv na mobilizacijo je bil nabit na občinski deski in še na nekaterih drugih hišah. Enega sem snel in vzel s seboj v Ljubljano.

Osupla sva z Jankom Debeljakom ugibalala, kaj sedaj. Pridružil se je nama še neki major, o katerem ne vem, kje živi, in ne bom imenoval njegovega imena. Jasno se nam je zdelo, da je tu komunistična past.

Odšel sem v občinsko pisarno, kjer se je morda kakih 10—15 ljudi razgovarjalo z županom.

Prosil sem za besedo in Paternost mi jo je dal. Tole sem govoril: „Slišal sem o vaših razgovorih s partizani. LEPO VAS PROSIM, NE VERUJTE JIM! Poglejte, kaj so storili z našimi borci v Grčaricah. Ne hodite na Turjak. Vi ne morete preprečiti Nemcem vdora na Dolenjsko, če bodo Nemci tja hoteli. Vso obrambo trga obrnite proti partizanom in zberite vse Vaške straže proti njim. Ponovno vas prosim, ne zaupajte komunistom. Niso Grčarice zadosten zgled?“

Paternost mi je odgovoril: „Razumem Žitnika. Je ranjen in zmučen in nezaupljiv. Mi dogovora ne bomo preklicali. Storili bomo, kar smo se domenili.“

Po županovem odgovoru nisem vedel, kaj naj storim. Oglasil se je za menoj nek mlad kaplan in dejal s poudarkom: „Zdi se mi, da ima Žitnik

prav.“ Hvaležno sem ga pogledal in odšel iz sobe. Zunaj sem zvedel, da se dotični duhovnik piše Dolšina. Preje ga nisem poznal.

Z majorjem Držanom, nekaterimi drugimi oficirji in neko zdravnico smo odšli v Ljubljano. Močno smo bili zaskrbljeni, a mene je še posebno bolela usoda Grčaric, saj sem imel tam mladoletnega sina.

NEPOBITNA RESNICA JE, DA JE BILA KONCENTRACIJA VAŠKIH STRAŽ NA TURJAKU ODREJENA ZA NASTOP PROTI NEMCEM — NE PA PROTI PARTIZANOM!

Brutalnost in nečlovečnost Hitlerjevih nacistov smo poznali iz njih dejanj na Gorenjskem in štajerskem in je bila utemeljena previdnost proti njim in obramba. Zato je bila razumljiva želja, kljub vsem zločinom, ki so jih že do tedaj zakrivali komunisti proti slovenskemu ljudstvu, da bi le prišlo do skupnega nastopa proti njim. Tudi Grčarice so pričakovale združitev z 800 dobro oboroženimi četniki iz Like, da bi potem skupno ovirali prehod nemških čet preko slovenskega ozemlja.

Zgodovinska krivda zločinske komunistične partije Slovenije in O. F. je in ostane, da je v usodni jeseni leta 1943 onemogočila složen nastop Slovencev proti takratnim našim največjim nasprotnikom — proti Hitlerjevim nacistom. Kakšen odpor bi Slovenci lahko takrat nudili in koliko bi tudi koristilo skupni zavezniški stvari, da ni bilo zahrbtnega komunističnega noža v Grčaricah in na Turjaku.

Ves komunistični tisk v domovini je še danes na delu, da prikrije svetu podlosti in zločine KPS in OF. Ne more pa to pisanje spremeniti zgodovinskih dejstev. Ne more zatemniti slave hrabrih slovenskih sinov, ki so umirali mučeniške smrti za svobodo domovine in zmago takozvanih zveznikov, ki so proti volji narodov Jugoslavije, sami sebi v škodo, vpostavili v domovini človeškega dostojanstva nevredno tiranijo.

Kakor so se Notranjci pri št. Joštu že leta 1942 sami od sebe s svojo Vaško stražo uprli komunističnemu nasilju, tako so se po komunističnih pokoljih v Grčaricah in Turjaku združili četniki in člani Vaških straž v Slovensko domobranstvo, ki ga je pozdravila ogromna večina slovenskega ljudstva.

CVETOVOM NAŠE TRATE

*Domobrancev čete mlade,
naš ponos in upanje,
vi cvetovi naše trate
in stebri Slovenije!
Misel naša obiskuje
vsak dan v domovini vas,
vaše žrtve občuduje,
ko trpeli ste za nas.*

*Vi Slovenijo branili
s svojo srčno ste krvjó,
za svobodo se borili,
z vero, upanjem, močjo.
Bog in narod, domovina
vaše luči so bile;
vaš kri in bolečina
nam v tujini moč daje.*

Gregor Mali

Da ne pozabimo:

GRČARICE 10. X. 1943
TURJAK 16. X. 1943

NAŠ PONOS IN BOLEČINA NAŠA

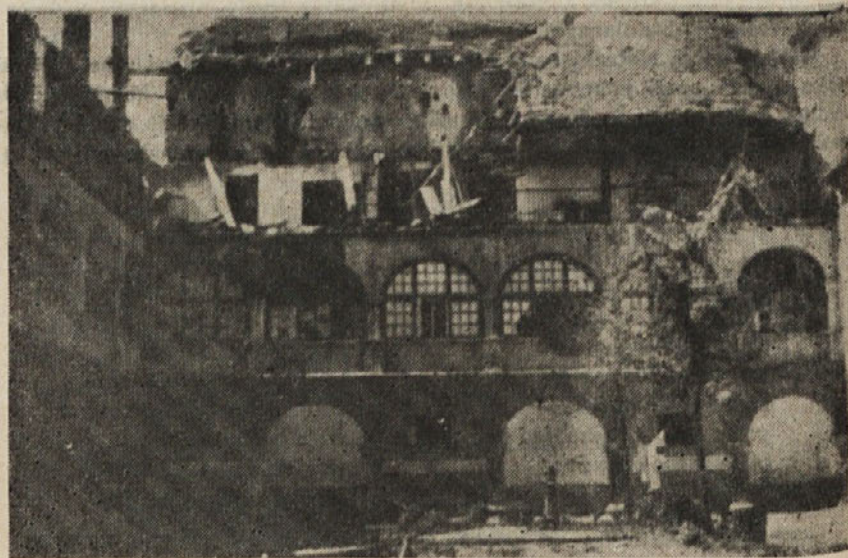
Porušena stebra slovenske protikomunistične borbe po komunistično-savojskih hordah, zaradi:

- Izdaje in preloma vojaške besede sovražnika,
- Neenotnosti protikomunističnega nastopa v odločilnem momentu,
- Nesposobnosti vodstva odgovornih.

Da ne pozabimo!

PADLIM IN POBITIM JUNAKOM

S L A V A !

KRVAVE ZARJE

(ENODEJANKA)

S. P., Kanada

O s e b e :

IVAN, kmečki fant

TONE, sosedov sin, komunist

VINKO, protikomunist

LOJZE,

JOŽE,

ANDREJ, domobranci

I. PRIZOR

(Lep pomladni večer; v ozadju gore, za njimi žari večerna zarja. Na vasi pojo fantje: Na vasi fantje pevajo... ali: Nocoj je en lep večer... — Pozorišče: kmečko dvorišče z lipo na sredi, ob zidu klop, poleg zidu kup peska.)

IVAN (*sedi na klopi pred hišo; zamišljen; čez čas vstane in stopi na vogal hiše; se vrne in spet sede*): Čudni časi; slišal sem korak, pa nikogar ni. Sam Bog nas varuj!

TONE (*stopi izza vogala*): No, Ivan, kaj pa sediš, kot da ne veš, kaj bi? Na vas, da bomo katero rekli, ko je tako lep večer!

IVAN: Kdo bi vriskal in pel te dni, ko jih toliko joka!

TONE: Koga misliš?

IVAN: Saj veš — naši ljudje...

TONE (*zamažne z roko*): Kaj bi tisto. Zločinci. Za Lahe delajo, pa jih mora kaj doleteti.

IVAN: To pravi drugim. Do včera sem mislil, da se res gre za svobodo, zdaj ne verjamem več.

TONE (*vstane*): Ivan! Tudi ti? —

IVAN: Kaj misliš s tem reči?

TONE: Pustiva to...

IVAN: Nič „pustiva“. Sosedje ne molče. Pogovoriva se, pa boš videl, da ni vse tako, kot se ti zdi.

TONE: Govori, če kaj veš. (*Sede.*)

IVAN: Si poznal Martina?

TONE: Kaj bi ga ne! Moj boter je. Dober človek je bil, toda... spreminil se je.

IVAN (*ga pogleda postrani*): Veš, kaj se je zgodilo z njim? Si že kaj slišal?

TONE (*malomarno*): Nekaj sem...

IVAN: Nekaj strašnega! Poklali so jih kot prašiče. Pa vpijejo o svobodi.

TONE: Je že koga izdal.

IVAN: Nič „izdal“. Če enega najdeš na vasi, ki bi kaj slabega vedel o njem, ga pokliči, da pove, kaj je zakrivil.

- TONE: Kar tako ga niso. Nikogar ne.
- IVAN: Pošten je bil in prej jih je spoznal kot drugi, to je tisto.
- TONE: Kaj veš, kaj je počel?
- IVAN: Prisegel bi, da ni nič hudega storil.
- TONE (*skomigne z rameni; vstane in hoče iti*).
- IVAN (*vstane*): In če bi se sam res spozabil, — zakaj so pobili vso družino? Le šteje jih: devet jih je bilo. Vsi niso bili zločinci (*naredi nekaj korakov*). Ali moreš misliti: dve leti star otrok, pa — zločinec! Vse, kar je prav. Tako slep še nisem in Bog daj, da bi nikoli ne bil.
- TONE: Italijani so bili tam vsak dan.
- IVAN: Kaj je on mogel za to?
- TONE: Aaaa... Ne verjamem, če je bilo vse prav.
- IVAN: Seveda ni bilo. Si že pozabil, kako je bilo pred 14 dnevi? Vdrli so v hišo, ga krivili, naj pove kaj o partizanih; ker ni hotel nič vedeti, so mu fanta postavili ob zid in ga vpričo vseh ustrelili. Kako moreš reči, da je vohunil in izdajal za okupatorja?
- TONE: V hrib naj bi se umaknil...
- IVAN: Počemu? Da bi ga oni in nihče še za njegove kosti ne bi vedel.
- TONE: Bojim se, da si preveč zagrizen.
- IVAN: Sem, ker hočem živeti. Ne Lahu ne partizanu ne zaupam.
- TONE: Tako! Zdaj vem, da s tabo ne moremo računati.
- IVAN: Tako, kot gre zdaj, ne! Drug drugemu nas pehajo pred puške... Če nočeš biti slep, moraš priznati, da je res tako.
- TONE: Tega ne bom nikoli rekel! Lah je okupator, naši se bijejo za svobodo. Smrt fašizmu! — Svobodo narodu! To je njihov pozdrav in geslo.
- IVAN: To je laž, peklenska laž! Besede, — dejanja govore drugače.
- TONE: Dokaži!
- IVAN: To je lako. Ostaniva kar pri Martinu. Včeraj je bilo. Fašisti so zgodaj zjutraj obkolili njegovo domačijo. Vse so pognali na vrt, potem pa zažgali. Ko je ogenj uničil vse, so odšli. Družina je morala v sosedov svinjak. To je bil šele začetek. Kadilo se je še, ko so prišli oni iz hriba. Martina, ki je odprl svinjak, so potolkli kar na vratih; njo so zaklali na slami, ko je devala otroke spat. Potem so pograbili uboge otroke in jih zmetali ven na pesek. Pa še ni bilo zadosti. Zažgali so svinjake in otroke pometali v ogenj... Ali si moreš misliti tako hudobijo?!...
- TONE: Dobro si poučen o tem, moram reči.
- IVAN: Kaj pa je s Francetom, Andrejem in Janezom, ki so jih ponoči potegnili iz postelje? Kaj je z Bertovimi, ki so jih odveklili zvezane?
- TONE: Preveč v eno stran gledaš. Kdaj ti lahko hodi še narobe...

II. PRIZOR

VINKO (*priteče pred hišo; raztrgan in opraskan, brez srajce in bos; v roki drži puško*): Beži, Ivan, da te ne dobe! (*Zagleda Toneta.*)
Kaj... Tone, ti tukaj? (*Se prestrašeno umakne.*)

TONE (*stopi vstran in ga gleda*): Se še vidimo! (*Zbeži.*)

IVAN: Vinko, ti s puško? In takle?

VINKO (*sede na klop*): Ivan, ti ne veš, kaj sem doživljal! Da bi umrl, preden sem spoznal to hudobijo. Zdaj ne morem... razumeš, ne morem umreti... preveč sem videl.

IVAN: Povej, Vinko, kaj je bilo...

VINKO: Ne morem. Ne boš razumel.

IVAN: Govori, te prosim, da ti bo lažje. Slišal sem, da so vas pobrali...

VINKO (*mu ponudi puško*): Na, Ivan. Ti straži, jaz sem brez moči.

IVAN (*vzame puško*).

VINKO: Nikomur ne zaupaj!

IVAN: Brez skrbi! Nikogar ne bo (*sede na klop*).

VINKO: Ko so nas zvezali in pognali v noč, sem mislil, da me bo konec že doma na pragu. Kako je oče stisnil rožni venec in si ga ni pustil vzeti! In mama, uboga mama, kako je jokala in prosila! Pa so se nam smejali. O, da bi jih tedaj spoznal, skočil bi bil nanje, z golimi rokami bi jih, da bi obležal doma. Joj, tista pot skozi Graben v Ključ! Da bi nikoli ne doživljal tega! Spredaj so očeta, nekaj korakov za njim mamo, zadaj mene. O, da bi bil slep, da ne bi videl tega trpljenja!... Ko se je za Ljubljano svital dan, smo se ustavili v Ključu. Pa to je bil šele začetek. Očeta so postavili za lesen bunker. Tako je bil stopen, da ni mogel stati; zgrudil se je kot ubit. Pa ga niti umret niso pustili na tleh. Pristopil je Jurežev iz vasi in ga privezal za drevo. „Da ne boš spal, hudič beli!“ je dejal in ga udaril s puško čez prsa, da je omahnil in obvisel na tisti žici. Mama je ves dan jokala, kakor da naprej vidi vse, kar je sledilo. Pred mojimi očmi je bila noč; ničesar nisem videl in tudi misliti nisem mogel nič...

Popoldne so od nekod prišli partizanski „sodniki“. Stražarji so takoj odgnali ata. Tedaj so tudi meni zategnili roke. Mama jih je kar sama prekrizala, da bi jo uklenili, pa jo je partizan zavrnil: „Ti nisi nevarna.“ Ob teh besedah se mi je zavrtelo. V hipu sem vedel, zakaj se od tega rdečega sodišča še nihče ni vrnil... Stresli so me strelji in kriki, ki so ves dan prihajali nekje iz grape.

Od daleč sem slišal, kako so mučili ata zaradi nekega orožja. Oče ni mogel priznati, da smo ga imeli, če ga nikoli nihče ni videl pod našo streho. Joj, kaj vse so počeli z njim! Trikrat

Če bi govorile
naše vode...

so ga pobili na tla... Potem ga je rabelj odvelkel na planoto sredi smrečja.

Takoj so se znesli nad mamó. Ko bi ti vedel, kaj so ji storili! Kako so jo topli in še vse ponižanje... Joj, kaj sem moral gledati...

Nazadnje so planini name, naj povem, kje imamo skrito orožje. Mirno sem jih hotel prepričati, da pri nas nikoli nismo imeli niti patrona, pa me je komisar ali kdo je že bil, s puško pobil do nezavesti. Kakor od daleč sem slišal krike svoje mame. (Glavo nasloni v dlani.)

IVAN: Vinko, ne jokaj! Umiri se!

VINKO: Ne morem. Preveč je hudo.

IVAN: Lepo te prosim, vse mi povej, da se boš umiril!

VINKO (gre z roko preko čela): Aah! Ne vem, kako dolgo so bili po meni. Vem le, da me je nekdo s tako silo udaril, da sem se predramil. Ne daleč za grmom je stal Tone...

IVAN: Ferjanov?

VINKO: Da. Zato me je tako pogledal, ko sem pribežal sem. Čudno, da ni streljal.

IVAN: Vseno nisem mislil, da je tako daleč... Povedal sem mu, kar mišlim.

VINKO: Bojim se zate. Ne poznaš jih.

IVAN: Misliš? Pripoveduj dalje, da jih spoznam do kraja.

VINKO: Komaj sem se postavil na noge, tako me je vse bolelo. Lasje so bili zlepljeni od krvi. Tedaj so naju odvlekli proti grmovju.

Sredi planote sem zagledal očeta, ki je trudno kopal grob...

Prav tedaj se je tisti rabelj pognal nanj in ga mučil tam na kupu izkopane zemlje. Potem se je oče še enkrat zvrnil. Kri

je curkoma tekla po njem. Stekel sem k njemu in ga objel, nato

je pristopila še mama... Tako grozno je kriknila, da so partizani odstopili, le rabelj je s tako močjo udaril po nas, da zapokale kosti... Ata je odprl usta, a namesto besede se mu je po bradi pecečila kepa strjene krvi. Tedaj se je zgrudil, čisto blizu je počil strel, a oče je dolgo podrteval v plitvi jami... Tako so mi ubili očeta...

IVAN (*obriše oči, poprime puško in stopi na vogal, se vrne*).

VINKO: Potem je rabelj stopil pred mater in ukazal: „Zakoplji to golazen, če nočeš, da boš tudi ti živa segnila!“ Joj, joj, kaj so počeli z mojo mamó, preden so jo ubili! Moj Bog, da sem moral dočakati ta dan! (*Utihne.*)

IVAN (*sede na klop*).

VINKO: Mama se je sklonila k očetu in ga objela. Tedaj je rafal končal njeno trpljenje.

A jaz sem bil brez moči. Gledal sem v ta sveti grob, ki je bil ves oškropjen s krvjo. Še opazil nisem, da je bil rabelj že pri meni. V dlani je držal oči in jezik mojega očeta in rekel: „Vidiš, fant, tole je od tvojega starega. Če hočeš, da tudi s tvojega hrbta ne potegnem kože, kakor sem jo njemu, mi povej, kje imaš orožje.“

Tedaj sem v sebi začutil nenaravno moč in sem zamahnil s tako silo, da se je moja pest zasadila v rabljevo glavo. Omahnil je, jaz pa sem pograbil puško in bežal, bežal... (*Dvigne pogled.*)

IVAN (*mu položi roko na ramo*): Ubogi Vinko. Jaz te razumem. (*Se oddalji.*)

VINKO: Povedal sem ti resnico... Zdaj lahko umrjem.

IVAN: Vinko! Ne govori tako. Mi hočemo živeti!

VINKO: Kako, ko nam tujec in lastni brat kopljeta grob?

IVAN: Razumeš, Vinko! Mi nočemo umreti! Če ni nikogar, ki bi branil naše življenje, se bomo branili sami. Kaj bomo čakali, da nas vse pokoljejo, kot so tvojega očeta in mater?!

VINKO: Komu smo mar, če trpimo in umiramo? Obsojeni smo! —

IVAN: Ne! Nič več! Enkrat se mora začeti! Zadostí je krvi! (*Stopi k Vinku*): Na! Pravico imaš, da jo nosiš in se braniš!

VINKO (*vzame puško*): Strašen, toda svet spomin mi bo...

IVAN: Tudi jaz poiščem svojo (*gre k zidu in izkoplje puško in municijo*).

VINKO: Pri spominu očeta in matere, ki so ju umorili, prisegam vsemogočnemu Bogu, da jo bom vedno nosil v obrambo pravice, proti hudobiji in zločinu.

IVAN (*se vrne s puško; nekaj municije da Vinku*): Nikoli nisem mislil, da jo bom kdaj rabil, najmanj da se bom z njo branil. Toda — če hočejo borbo, naj jo imajo. Vsilili so jo nam... Midva jo sprejmeva, kajne Vinko? Ne ločiva se več, dokler nam bodo zločinci kradli pravico do življenja.

VINKO: Da. Branil te bom, če bo treba.

IVAN: Tudi jaz tebe in vse, ki bodo trpeli. To je moja prisega nocoj.

IVAN: So že spet na vasi.

(V ozadju klici na pomoč.)

VINKO: Ubogi ljudje! Bog ve, koga so si izbrali nocoj? To je strašno.

IVAN: Pojdiva, Vinko! Naj puške pišejo pravico. (Odideta.)

(Z a s t o r)

III. PRIZOR

(Pozorišče: slovenska hiša; z okna visi nagelj, v gredici pod oknom rožmarin in roženkravt. Ob poti znamenje. — Pred hišo kup kamenja, za tem dva domo-branca.) — Iz daljave se sliši pesem:

*Kri slovenska je zavpila,
ključ visoko v nebo;
srca mrtva govorijo:
ne pozabite nas nikdar.*

*Naša borba zato je sveta,
dokler gruda ni oteta;
v boj, v boj, v boj,
za dom v boj, v boj,
in sovragu kletemu smrt!*

IVAN (v domobranski obleki hodi sem in tja; za pasom ima revolver; posluša): Presneti fantje! Sama mladost jih je, sama pesem... Kdo bi jim branil!? Živeti hočejo.

LOJZE (se dvigne iz zaklona): Gospod poročnik, naši se vračajo.

IVAN: Da. Za nekaj časa so opravili. Ne bo jih tako brž spet blizu. Naše vasi bodo spet mirno zaspale. (Pesem.)

*Naj čuje nas presveti Bog in zemlje krog!
Nam trobojnice svobodno vikrajo,
duše hvalnice radostno igrajo*

VINKO (pride iz postojanke): Kako lep večer je nocoj... Kot takrat, ko sva se prvič srečala.

IVAN: Nebo žari, kot bi gorela kri. In fantje pojo... (Gre na vogal.)

VINKO (stopi za njim).

IVAN: Kako ti pojo! (Posluša.) Tako sem vesel teh svojih fantov, da bi zavriskal kot včasih na vasi.

VINKO: Ne misli na tisto. Preveč jih je še po naših vaseh, ki trpe. Deset in deset let so garali na gruntu, pa ne morejo reči: to je moje... Zvečer legajo k počitku, pa ne vedo, kaj jim bo prinesla noč; molijo, pa pridejo oni in jih pobijejo kot zločince...

IVAN: Tudi tega bo enkrat konec. Mora biti... Ko bi v to ne verjel, bi že zdavnaj umrl. Le zavest, da smo se postavili proti nasilju, me dostikrat drži pokoncu.

VINKO: Res — lepo je biti domobranec, toda... Moje življenje je uničeno... preveč groze sem videl tistega strašnega dne.

IVAN: Ne glej vedno nazaj, te prosim! Poglej: nagelj tako lepo cvete in rožmarin in roženkravt dišita, da bi zakopal puško in šel vasovat.

VINKO: Ivan, ti si vedno isti. Privoščim ti. *(Se obrne proč.)* O, da bi se spet vrnili časi, ko bi brez puške varno šel skozi vas! Ivan, zate še bodo..., a kje bom že jaz takrat...

IVAN *(ga začudeno gleda)*: Vinko, kaj je vendar nocoj s teboj? Tako si prepadel in bled...

VINKO: Si res pozabil? Dve leti bo nocoj, kar so pridrveli tiste strašne noči.

IVAN: Pozabi, prijatelj! Ne greni si življenja, ko ne moreš nič pomagati.

VINKO: Ne morem... Če bi pozabil, bi bil greh...

IVAN: Razumem te, Vinko, *(Mu položi roko na ramo.)* Ko bi mogel, bi vzel polovico tvoje bolečine in jo nosil v sebi.

VINKO: Hvala ti, Ivan! *(Se za korak oddalji.)* Ivan, za nekaj bi te prosil nocoj, če smem.

IVAN: Kaj imaš?

VINKO: Dovolj, da grem v patroljo nocoj. Nocoj, ko je dve leti.

IVAN: Preveč ti je hudo, Vinko. Bolje je, da ne hodiš.

VINKO: Težko ti rečem: Razumem!

IVAN *(mu pogleda v oči)*: Pojdi! Toda ne sam; vzemi Jožeta in Lojza.

VINKO: Ivan, hvala ti. Vedel sem, da mi nocoj ne boš odrekel prošnje! nocoj, ko je dve leti in za gorami gori večer... *(Odide.)*

IVAN: Srečno!

Patrulja

IVAN (*sam s seboj*): Rekel sem, da ga razumem, — pa ga ne Nocoj mi je že kar skrivnosten. Tako želi in hudo mu je, da bi jokal kri. Govori, kot da vidi reči, ki so drugim skrite. Priznam, več mi je kot lastni brat...

(*Na vasi počí strel.*)

IVAN: Kaj je to? Tesno mi je, kot da mi je lastno srce prebila krogla. Kaj je s fanti?

ANDREJ (*pride iz postojanke*): Gospod poveljnik! Na vasi je nekdo ustrelil.

IVAN (*žalóštno*): Sem slišal.

ANDREJ: Je kdo naših zunaj?

IVAN: Vinkova trójka...

ANDREJ: Zanje se ne bojim. (*Odide.*)

IVAN: Ne vzdržim več. Sam grem pogledat, kaj je. (*Odide proti hiši.*)

IV. PRIZOR

JOŽE (*priteče od druge strani*): Gospod poveljnik! Pomoč!

IVAN: Kaj je?

JOŽE: Vinko —. Mrtev...

IVAN: Kje? — Kako? — Kaj? — — — Povej!

JOŽE: Tako vesel je bil, ko smo šli proti vasi, da takega še nikoli nisem videl. Pri njegovem požganem domu smo se ustavili. Midva z Lojzetom sva legla za cesto, Vinko pa je odšel proti pogorišču. Videl sem ga, kako je lazil tam okoli, kakor da hoče pobožati vsak kamen. Nenadoma ga je zmanjkalo. Če sem prav slišal, je nekdo zaklical. Obenem je počil strel. Potem je bilo vse mirno, kakor da ni nikogar nikjer. Čakala sva, da se vrne. Nenadoma se je v tistem kamenju dvignila senca in se pognala v drugo smer... Tedaj sva stekla proti razvalini. Pri glavnih vratih sva ga našla mrtvega. Zločinec mu je prerezal vrat, v prsa pa mu je zasadil dolg mesarski nož. Puške nisva našla...

IVAN (*mirno*): Pojdi, Jože!

JOŽE: Razumem, gospod poročnik! Takoj ga gremo iskat...

IVAN: Prav. (*Se nasloni na lipo.*) Nisem ga razumel, — zdaj vem, kaj je govoril. „A kje bom že jaz takrat!“ je dejal, preden je odšel in me je pogledal, kot da ima preštete že vse trenutke. Ubogi fant. O, da bi jaz vedel, kaj ga je tako gnalo domov! (*Si zakrije oči.*)

JOŽE (*se vrne*): Gospod poveljnik! — — —

IVAN: Nocoj mi je hudo, kakor da je smrt dahnila v nas in nas vse zaznamovala. Vinko je bil prvi, mi gremo za njim; ugasnili bomo, kakor ugaša večer za gorami... Moj Bog, če si nas izbral, zgodi se!

(*Z a s t o r*)

IZ KRVAVIH DNI

NEMA BESEDA

(Nadaljevanje)

Vlak je drdral enakomerno, kakor da pelje v večnost. Zapečateni živalski vozovi, v katere so nas natrpali, so ubijali misel o svobodi. Še smo verjeli angleškimi „obljubam“ o Italiji, toda — Jesenice so bile tako blizu in vlak lahko zavije skozi predor.

Sonce je lilo gosto štrečno žarkov skozi zamreženo lino vrhu vagona; to uro bi ne mogel reči, da dobrotno sijje na nas, ker nam je bilo, kakor da nas je tudi sonce zapustilo. Drenjali smo se ob ozki odprtini, skozi katero smo še videli košček svobodnega sveta. Vse, kar smo mogli videti iz teme, se je zlivalo v občutek nečesa nedopovedljivo veličastnega, za kar v človeškem srcu ni prave besede, kar moreš občutiti le enkrat — pred smrtjo. Zaman se sprašujem, kaj sem občutil takrat. Visoke temne smreke so švigale mimo, kot da tudi te beže od nas in nas ne marajo več.

V tej senci gozdov se je vlak skoro ustavil. Na strehi smo zaslišali skrivnostne stopinje. Ob progji je bilo vedno več stražarjev — partizanov...

Tedaj se je zastrlo zagrinjalo, ki ga ne odgrne nobena roka več. Zrušili smo se na svoje nahrbtnike kot obsojenci brez upanja. Za nas ni bilo več lepote tam v bregih in dolinah. Vse se je spremenilo v žejno hrepenenje, ki boli in peče in ne pozna miru.

Vlak je s prepovedano brzino pihal skozi Rož. Niti na postajah ni zapiskal in obstal. Kót ropar je nervozno divjal z ugrabljenim plenom v temo Karavanškega predora, da se skrrije svetu.

Pred tunelom je monotono pesem koles pretrgal rezek pisk, ki je ustavil dih ter zledenel mozeg in kri, potem pa se razklal na dvoje: Angležem je bil vrisk zahvale za tisto zgodovinsko „častno obljubo“ o Italiji in za vse sodelovanje s Titovimi komunisti; nam, prodanim za ceno Koroške, Trsta in Goriške pa je bil ledeni zven smrtne kose, ki je zavihtela nad nami. Tedaj še nismo razumeli teh dveh pomenov. Hvala Bogu, da vsaj drugega nismo! Spogledali smo se in že nas je obdala tema.

Ugasnilo je sonce...

...umrla je beseda... materina beseda slovenske mladosti...

UPANJA NI VEČ

Nad Jesenicami je v temačen vagon spet posijal žarek svetlobe, toda beseda se nam ni razvezala. Ostala je nema, skrita za tiho grozo, ki je gledala iz oči.

Razočaranje nad hinavsko lažjo, s katero so zbarantali za nas, nas je vrglo ob tla, da se je po žilah ustavilo življenje. S pesmijo bi šli v boj, četudi bi vnaprej vedeli, da bomo do zadnjega padli, toda da kot vojaki umremo pod roko sovražnika, razoroženi, nečastno izdani — to je bilo tisto najhujše, kar so nam mogli storiti.

Nepričakovano je zabobnelo po vratih. Komunist je bil tako željan

maščevanja, da niti opazil ni, da so bila vrata zapahnjena od zunaj. Razbijal je kot obseden. Ko se mu je le posrečilo odpreti, je planil med nas kot podivjana zver. Sredi med nami je obstal. Mrzel, sadističen nasmeh mu je raztegnil penasta usta; očitno je že nad drugimi v prvih vagonih pokazal, kaj zna. Potem je prebledel kot zid in hripavo zarjul:

„Svinje bele, zdaj vas imamo! Zdaj boste plačali svoje izdajstvo!“

Komaj je končal, je začel krasti ure, denar, nalivna peresa in vse, kar je bilo kaj vredno. Brez ukaza smo odpirali nahrbtnike, da je čim hitreje odšel mimo obraz, ki je izdajal, da ima na vesti velike reči.

Za njim so pritisnili še drugi tovariši, Srbi in Slovenci. Lahko jih je bilo ločiti: Srbi so skušali biti ljudje, Slovenci so se kosali v hudobiji. Grozili so, pretepali, vlekli z nas obleko in obutev, pretikali nahrbtnike. porabli vse, kar se je komu zdelo, drugo pa pohodili po tleh.

Kaj smo tedaj občutili, nihče nikoli ne bo mogel izraziti z besedo. Zastal je dih, le žila je burno utripala v vratu. Vso pot nismo spregovorili besede, sivkasto blede obrazi pa so pričali, da obsojamo. Koga? Gotovo komuniste, a od njih nismo drugega pričakovali kot krutost; toda da bi bili Angleži, ki so nas sprejeli kot zaveznike, zmožni tako zahrbtno vrnitve, tega nismo mogli verjeti in tudi ne odpustiti. Osteklenele so oči. Na mah smo bili pripravljeni na najhujše, v srcu pa je obležala neizgovorjena obsodba, ki je zavpila po maščevanju.

Nenadoma so komunisti poskakali iz vagonov. Vrata so zahreščala, kot bi se zaprl pekel. Vlak je potegnil in izpod vagona se je spet oglasila pesem koles, počasna in žalostna kot pogrebna koračnica. Bili smo brez „tovarišev“, sami. V duši je vstalo novo upanje, da le nismo prodani; tuje je bilo in mrzlo, da smo se ga bali, a upanje je bilo.

Šele zdaj sem se ozrl okoli sebe. Povečini neznani obrazi so plašno gledali iz polteme. Med temi nas je bilo enajst iz bivše 19. čete. Dve leti smo bili skupaj, videl sem jih žalostne in vesele, toda takih nisem videl še nikoli; komaj sem jih poznal. Krpetov Tone, ki ga je vedno bil sam ponos, je zlomljeno slonel v kotu, kot bi se nič več ne menil za svet. In Jože, ki je mislil, da je najlepši vojak v četi, je bil pogreznjen v nahrbtnik, razcapan, brez bluze in bos. Še Gabrov Janez, ki je vedno imel tolažilno besedo, je utihnil in se zamislil v usodo.

Spet so zacvilile zavore. Še bolj smo se pritisnili ob nesnažne stene, v strahu, da bodo spet pridrveli med nas. Upanje, da se vrata morda le ne bodo odprla, je bilo tedaj nekaj tako velikega, da bi ga ne dali za vse na svetu. Ta bleda iskrica je bila edino, česar nam niso mogli vzeti, pa še ta je rasla iz ponižanja, ki so nam ga pripravili.

Zmedel se je čas v tej napetosti. Vsak hip je bil dolg kot večnost, obenem pa nas je s tako hitrico gnal v negotovost, da se misli niso mogle prav razvrstiti. Čas je prenehal biti čas, dan in noč sta postala enaka.

Ko se je z velikim ropotom premaknil vlak, smo se spet oddahnili. Tiste majave sanje, zrasle iz „obljube“ o Italiji, so se spet zdele resnične.

Nekateri so poiskali špranje ob vratih, da bi videli, kam bo zavil ta nesrečni vlak. Andrej, prikupen fant, doma iz Šmartna pod Šmarno goro, je celo vstal in pogledal skozi zamreženo okence. Še tisti hip pa se je kot zadet zrušil v kot. Vse oči so se nemo uprle tja, kot da ja smrt pogledala iz teme.

„Oficirje ženejo mimo, naše...“ je zašepetal, ne da bi dvignil pogled.

Tudi drugi smo se začeli riniti proti lini, da bi se na lastne oči prepričali, česar nismo verjeli besedi. Res. Ofcirji, katerim so Angleži privoščili osebne vozove, so pod močno stražo odhajali proti gozdu...

Pocepali smo po tleh kot ubiti in niti besede nihče ni spregovoril o tem. Tišina je prehajala v blaznost, v sencih je šumelo, da je utihnila pesem koles. Zbežala je misel in nas v tem silnem spoznanju: IZDANI — pustila same. Zaprli smo oči, da bi se umirili, vsaj toliko, da bi poiskali dušo in našli Boga, a niti tega nismo mogli, tako nas je razbičalo razočaranje.

Vlak se je bližal Kranju. Počasi, zmagoslavno je pihala lokomotiva tam spredaj. Vpitje ob progi se je ponavljalo pri vsaki cesti, na vsakem prehodu. Komunisti so tja nagnali svoje ljudi, ki so sramotili in grozili, da bi tako na nas napravili vtis, da je ves narod proti nam. V mestu je to besno rjojenje naščuvane mase doseglo višek. Odprli so vagone in pustili ljudi do vrat, da so lahko na nas pljuvali. Čudim se le, da niso vdrli in nas kar tam na postaji poklali.

Tam v ozadju pa so stali ljudje, ki niso mogli razumeti, kaj se je zgodilo.

Ko smo se oddaljili mestu in je potihnilo vpitje na pločniku, smo se umirili. Ne! Kaj govorim o miru! Ni bil to mir... srce je postalo kamen. Otopeli smo za vse, kar se je godilo okrog nas in nismo mislili, kaj nam bo še prinesel dan. Tistih zločinskih obrazov z vdrtimi očmi, ki so neprestano lazili okrog in iskali osebnih žrtev, nismo mogli več izbrisati iz spomina; preveč očitno so oznanjali poti in cilje rdeče svobode. Pusto jih je bilo pogledati. Kako žalostno bi bilo življenje, ko bi nam ti ljudje pisali zakone, merili svobodo in rezali kruh! Vse se je uprlo proti njim. Ni nas bilo strah, čeprav smo vedeli, da smo brez moči. Kot na tekočem traku so se pred nami oživljali boji s temi prodanci, z vso silo smo se zavedali svojega imena in poslanstva. Še nikoli nismo tako živo in zavestno spoznali, da smo imeli prav, kot to uro, ko je misel na smrt kljuvala kot ujeda.

Vlak je komaj vidno drsel po tračnicah; kakor da se je tudi strojevodja ustrašil zločina, pri katerem pomaga. Tam pri Žabnici pa je sredi polja obstal. Mlad partizan v civilni obleki je odrinil vrata in pogledal po nas. Čisto drug je bil, kot oni na Jesenicah in v Kranju; nič zlobe ni bilo v njegovih očeh. Zdelo se je, da bi raje obrnil puško v našo obrambo kot proti nam. Kot varuh je slonel ob vratih. Ko se je vlak premaknil, je pustil vrata odprta. Ne vem si razložiti, kaj se je takrat godilo z nami, da smo sedeli kot zakleti. Nikomur ni niti na misel prišlo, da bi se rešil, čeprav nam je partizan takorekoč ponujal prostost tam med domačimi hribi. Gledali smo tja čez ravnino proti Savi, kjer so osamljeni domovi vabili in pozdravljali kot za slovo. O kako strašni so bili ti pogledi! Kakor zadnji objem matere

in otroka... Laže je stopiti čez prag očetove hiše, kot se je bilo ločiti od teh domov, ki so obujali spomine in jokali.

Misel na smrt, ki se je že tako udomčila v naših dušah, da je božala kot materina roka, je naenkrat spet postala polna groze in strahov. Nismo je mogli uskladiti z mladostjo, ki je želela domov, na njive in senožeti, v življenje.

V tej sili, ko smo viseli med življenjem in smrtjo in je oboje vedno glasneje klicalo in stegovalo roke po nas, smo se spet oprijeli upanja, ki je iskalo tal in opore. Upanje proti upanju je bilo to, ki mu nismo verjeli, a smo se ga tem tesneje oklenili, ker smo vedeli, da za tem zadnjim ni ničesar več... Povsod je iskalo in se obešalo. Spomnili smo se imenika, ki je ostal v Vetrinju in naivno upali, da bodo Angleži hoteli odgovora za vsakogar izmed nas. Vstala je prazna misel, da imajo komunisti, čeprav so hudobni in brez vesti, le še toliko strahu pred svetovno javnostjo, da po nedolžnem ne bodo pobijali. Prav na Trato nas je spremilo to upanje, ki je postalo veselo in lepo, da smo mu verjeli kot otroci.

Tu pa se je začelo pretepanje, tekla je kri, streli so odmevali od bregov in pljunki so se nam obesili na lice...

Tedaj smo spoznali, da tisti, ki je hotel živeti in se je za golo življenje postavili v bran; tisti, ki si ni pustil vzeti materine vere in očetovih žuljev; tisti, ki so ga Angleži prodali in mu domačini pljujejo v obraz — nima pravice upati...

Tam na cesti nas je sprejela množica Ločanov. Obsedenci bi ne kričali tako besno, kot so ti zaslepljenci, pijani rdeče „svobode“. Kot zveri so planili na nas, po hrbtih in glavah so bobneli udarci, ki so votlo in prazno odjeknili v sreč. Upanje, tisto zadnje, ki ni bilo več upanje, je zatrepetalo in izginilo v krvaveči zarji večernega neba. Žalosten pogled je plaval čez domače gozdove in nemo klical nazaj tisti ugašajoči žarek izgubljenega upanja. Ko je za gorami ugasnila zarja, se je osramočeno umaknil pogled in kot velika solza padel v srce.

Upanja za nas ni bilo več...

IZSELJENCI

*Tihi mrak na morje pada,
le zapad gori,
ladja pljuje v zarjo bela,
v rdečo kri...*

*Z Bogom, bratje, Bog vas spremi
čez morje...*

*Naj so milše ko doma vam
tam zvezde!...*

Gregor Mali

Ugasnilo je sonce...

(Nadaljevanje z 2. strani ovitka)

tragedije v Jugoslaviji, toda v nas je še vedno iskren spomin in globoko spoštovanje do slovenskih padlih borcev tako, da nihče ne more reči — ne doma ne v drugih državah, niti ne bodo mogli reči naši potomci, da smo jih pozabili. Z žalno peto sv. mašo v cerkvi sv. Janeza, ki jo je daroval župnik p. Klavdij Okorn, se je pričela spominska svečanost v čast padlih slovenskih antikomunističnih borcev! Nadaljevala se je v veliki dvorani ob veliki udeležbi članstva in prijateljev. Predsednik Franc Mejač je pozdravil goste in vse navzoče. Mešani cerkveni pevski zbor je nato zapel Amerikansko-slovensko himno in krasno Gallusovo pesem „Glej človek“. Moški zbor je zapel še „Vigred se povrne“ in „Doberdob“. Pevski zbor je vodil pevovodja g. Er. Majhenič.

Pomemben in lep govor je imel župnik p. Klavdij Okorn, kjer je vprispeval ameriške padle borce z našimi protikomunističnimi padlimi junaki, kjer je tudi on izgubil svojega ljubljenega brata. Odlomke iz T. Debeljakove „Črne maše“ je bral F. Rozina, „Sen o vrnitvi“ od Franceta Balantiča pa je recitiral L. Galič.

Slavnostni govornik na tej svečanosti je bil bivši domobranski častnik na Primorskem in sedanji profesor na južni Ilinoiski univerzi dr. Jože Velikonja iz Chicaga. On je sin znanega slovenskega pisatelja, pok. Narte Velikonje, ki je bil radi krščanskih in demokratičnih načel žrtev komunističnega režima leta 1945. V svojem krasnem predavanju je dr. Jože analiziral potek naše protikomunistične borbe, pogledal je resnici v oči ter osvetlil dobre in slabe strani naše borbe. Prika-

zal je tudi okvir tedanjih svetovnih dogodkov in mesto naše protikomunistične borbe v teh dogajanjih.

Predavatelju smo zelo hvaležni, da smo imeli priliko slišati in videti podobno naše velike protikomunistične borbe, gledane iz časovne razdalje 14 let. Predavanje je bilo na akademski višini, toda tolmačeno, da ga je vsakdo razumel. Hvala dr. Jožetu Velikonji! Kot zaključno točko te svečanosti so vsi navzoči zapeli domobranksko pesem „Oče, mati, domovina“. Slovensko društvo Triglav in ZSPB v Milwaukee sta dostojno in z vsem spoštovanjem počastila spomin naših padlih protikomunističnih borcev.

L. G.

DANILO HAVELKA —
petdesetletnik

Rojen je bil dne 9. avgusta 1909 v Krškem.

Kot funkcionar fantovskih odsekov je že pred vojno imel večkrat predavanje o komunizmu (v Brežicah in Kočevju). Takoj ob prevratu je začel zbirati fante (to mu ni bilo težko, ker je imel zelo mnogo poznanstva vsled službenega položaja, bil je kontrolor

na O. U. Z. D. in je bil veliko na teren) jih zaprisegel, imel spravljeno orožje in municijo. In ko je zvedel, da imajo že tudi v Ljubljani organizirano, je takoj pristopil s svojimi fanti v Slovensko legijo.

Vaško stražo je ustanovil v Stari Cerkvi leta 1943. Ves čas vodil protikomunistično propagando. Sodeloval je tudi s četniki v Grčaricah. Ob kapitulaciji Italije se je umikal s fanti proti Ribnici, bil v Dolenji vasi zajet, se čudežno rešil, ko je bil že peljan na strelišče. V Kočevju je bil imenovan za komandanta mesta. Takrat so Nemci zajeli ogromno naših fantov in mož ter hoteli vse odpeljati v Dachau. Takrat je šel do nemškega komandanta v Kočevju in mu pojasnil, da je pretežna večina od zajetih bila prisilno mobilizirana od partizanov. Tedaj mu je dal komandant dovoljenje, da sme vsakega, za katerega jamči, da je protikomunist, vzeti iz takozvanega „Gefangen-Lagerja“. Iz teh rešenih, katerih je bilo 518, iz skrivačev in prostovoljcev je zbral bataljon 667 mož in postal njihov komandant. Nekaj teh rešenih pred internacijo je tudi tu v Argentini, ki mu ob vsaki priliki izražajo svojo hvaležnost.

Ko se je Nemcem začel zdeti nevaren, so ga izgnali iz Kočevja. Zahva-

liti se ima nekemu nemškemu oficirju, katerega so dodeli, da ga spremlja in ga je namesto, da bi ga peljal v Ljubljano na komando, izpustil.

V Ljubljani je bil soustanovitelj Kmečke pisarne. Ustanovil je akcijski odbor, ki je skrbel, da je bil vedno sveži dotok domobrancev.

Nato je bil dodeljen kot narodnostni referent glavarstvu v Logatcu. Tam je imel zvezo z domobranci in četniki, slednjim je skrivaj dobavljal orožje in municijo. V Logatcu je razen protikomunistične propagande, organiziranja raznih sestankov itd. skrbel tudi za begunce, katerih je bilo precej in so bili v velikih potrebi.

V Ljubljani je po naročilu g. Bitenca prevzel umik beguncev iz Ljubljane. Obljubljenih 5 vlakov ni bilo mogoče dobiti. Odločili so se, da bodo šli peš. Posrečilo se mu je po dolgem moledovanju na bloku, prepeljati 350 beguncev, kateri so se vsi rešili na Koroško.

Z begunstvom zanj protikomunistična borba ni končala. Kot član društva in upravnik vestno izpolnjuje zapuane mu dolžnosti.

Iskrene čestitke in na mnoga leta!

Popravi v zadnji številki naslov Janko Štibil-Vukasović in ne Vukasoivić.

List „Vestnik“ izhaja mesečno. Izdaja ga konzorcij; urejuje pa uredniški odbor slovenskih protikomunističnih borcev. — Začasna letna naročnina za nečlane znaša v Argentini 60.— pesov, v USA in Kanadi 2,5 dolarja. Za ostale dežele tej valuti primerno. — Za uredništvo: Ivan Korošec, calle 1. No. 510, Berazategui FNGM; za upravo: D. Havelka, Yapeyu 130, San Martín FNGM, prov. Buenos Aires. — Vsa denarna nakazila sprejema uprava.

Tiska tiskarna Vilko, Castro Barros 917, Buenos Aires, Argentina